

## Schakend Nederland - maart 1994

Prof. dr. H.J. van den Herik:

### De tegenstander

Het AEGON-toernooi 1993 werd overtuigend door de grootmeesters Bronstein en Nunn gewonnen (zie SN 93-6, pp. 11-15). Dat het toernooi de gemoederen nog steeds bezig houdt bewees een brief die ik van de heer A. Ruysgrok (Wassenaar) mocht ontvangen. Hij attendeerde me op de partij Saitek Sparc-Bronstein. Na 1. d4 Pf6 2. c4 d6 3. Pc3 e5 4. Pf3 Pbd7 5. e4 c6 6. Le2 a6 7. 0-0 b5 8. cxb5 axb5 9. b4 Lb7 10. a4 bxa4 11. Txa4 Le7 12. Txa8 Dxa8 13. Lb2 0-0 14. Dd2 Td8 15. Ta1 Db8 16. Dc2(!) La8 17. Db3 exd4 18. Pxd4 c5?! 18. ..., g6! 19. Pf5 Lf8 20. Lc4! Dxb4 21. Lxf7+ Kh8 22. Dxb4! cxb4 23. Pd5! Pe5 23. ..., Pxe4? 24. Pc7! 24. Pxf6 gxf6 25. f4!! Lxe4 stond de volgende stelling op het bord.



Saitek Sparc speelde nu 26. Le6, waarna Bronstein 26. ..., Te8 antwoordde en tenslotte het eindspel won (48 zetten). De heer Ruysgrok meent evenwel een winst voor de computer gevonden te hebben. Uit zijn varianten neem ik de hoofdvariant: 26. fxe5 Lxf5 27. e6 Tc8 28. Ta7! (dreigt 29. e7) Kg7 29. g4 Tc2 30. Lh5+ Kh6 31. Ld4 Kg5 32. gxf5 Kxh5 33. Lxf6. Het lijkt allemaal overtuigend en je vraagt je af waarom Saitek Sparc het niet zag.

#### Analyse

Via Jonathan Schaeffer werd de

## De tegenstander

### ■ JAAP VAN DEN HERIK

stelling aan het programma Phoenix voorgelegd. Ook dit programma zag net als Saitek Sparc geen winst voor wit, hetgeen een nauwkeurig onderzoek rechtvaardigde. Opnieuw geven we alleen de belangrijkste variant. Na Ruysgroks 28. Ta7! speelde Phoenix niet 28. ..., Kg7, maar 28. ..., Lh6 (dreigt Le3+), met als mogelijk vervolg 29. Lxf6+ Lg7 30. Lg6 Lxf6 31. Txh7 Kg8 32. Lxf5 b3 enz. Het nu ontstane eindspel is bijzonder moeilijk in te schatten. Vooral nog zou ik graag willen weten (1) hoeveel Saitek Sparc hiervan gezien heeft, (2) waarom het 26. fxe5 verwierp en (3) wat grootmeester Bronstein van 26. fxe5 dacht?

#### Een model

Nu alles zo uitvoerig geanalyseerd wordt is een vaak gehoorde klacht dat alle aardigheid op deze wijze verdwijnt. Maar niets is minder waar. Nieuwe onderzoekingen richten zich op het in kaart brengen van de gedachten van de tegenstander (opponent modelling) en het doen van speculatieve zetten. Er zijn onlangs drie artikelen op deze nieuwe onderzoeksgebieden verschenen. Over 'Speculatief spel' van Peter Jansen; over 'Opponent Modelling' van Carmel en Markovitch en van Ilida, Uiterwijk, Van den Herik en Herschberg. Hieronder geven we een eindspelvoorbeeld van Peter Jansen in het kader van speculatief spel.



Zwart staat schaak en heeft de keus tussen 1. ..., Kg6, waarna wit in 19 zetten wint en 1. ..., Kf6, waarna wit in 18 zetten wint. De optimale zet is dus 1. ..., Kg6, maar dan staan wit vijf equi-optimale zetten ter beschikking, die bovendien nog aantrekkelijk zijn door hun *threat value* (de diepte tot winst als wit nog een keer mocht zetten). Deze zetten zijn (met tussen haakjes de *threat value*): 2. Dc8 (1), Dd5 (2), Dd4 (2), Dc4 (1), Dc3 (2). Na de zet 1. ..., Kf6 ligt dit geheel anders. Er is slechts één optimale zet (de vertakkingsgraad is net als na 1. ..., Kg6 30 zetten) en de *threat value* is 17 (het gaat om 2. Kf3 (17)).

Bovendien zijn de andere 'goede' zetten (winst in 19) na 1. ..., Kf6 eveneens moeilijk te vinden; te weten 2. Ke4 (15), Kf4 (13), Dc3 (1). De voor de hand liggende zetten vinden we pas bij winst in 20 met als vijf mogelijkheden Dd4+ (1), Dc4 (1), Df8 (1), Dc2 (18), Dc1 (2). Er valt dus veel voor te zeggen om 1. ..., Kf6 te spelen in plaats van 1. ..., Kg6.

Bij speculatief spel zijn er nieuwe grenzen en nieuwe afwegingen met als belangrijke praktijkvraag: welke risico's kun je verantwoord lopen om goede kansen te houden? Het onderzoek op computerschaakgebied kan hiermee nog jaren vooruit.